

„í litklæðum“ – Barvené oblečení ve středověké skandinávské literatuře a archeologii

Thor Ewing

(<http://thorewing.net/articles/colouredclothing/>)

Z anglického originálu

‘í litklæðum’ – Coloured Clothes in Medieval Scandinavian Literature and Archaeology,

přeložil roku 2013 Tomáš Vlasatý, [Marobud](#).

UCTIVĚ DĚKUJI AUTORU THORU EWINGOVI ZA POVOLENÍ ZVEŘEJNIT TENTO ČLÁNEK.

WITH ALL MY RESPECT AND APPRECIATION, I WOULD LIKE TO THANK TO THOR EWING FOR PERMISSION TO PUBLISH THIS TRANSLATION.

Shrnutí:

Autor na začátku své práce rozděluje oblečení na barvené a nebarvené, přičemž se zabývá pouze barvenými oděvy. Nebarvené, v přírodní šedé či černé barvě, interpretuje jako oblečení chudiny a otroků. Na základě písemných a hmotných pramenů autor stanovuje, že nejpoužívanějšími barvami byly modrá a rudá. Modré oblečení bylo používáno většinou populací a bylo spojeno s pracující střední třídou. Rudé oblečení bylo používáno výhradně elitami a válečnou aristokracií. Autor zároveň popisuje používaná barviva a přibližné metody barvení.

V druhé polovině článku autor dává oblečení do kontextu staroseverské mentality a odhaluje čtenáři, že lidé, kteří plánovali někoho zabít, velmi dbali na svůj zevnějšek. Tyto autorovy interpretace jsou průlomové a vnáší světlo do jinak temného prostředí staroseverského odívání.

Co míníme „barveným oblečením“? Či spíše, co zapisovatelé ság mysleli svým spojením *litklæði*? V současné době, kdy se barvené oblečení hojně vyskytuje a moderní barviva dosáhnou každého myslitelného odstínu, se naše chápání barvy látky zabývá momentálním odstínem konečné látky. A mimo to, že rozeznáváme bílou a barvenou látku, citlivěji vnímáme rozdíl mezi světle barveným či „pestrobarevným“ oblečením a tlumenějšími barvami. Pro středověkého Island’ana byl však pojem *litklæðr* pravděpodobně mnohem jasněji definovaný a týkal jak procesu výroby, tak barvy výsledného produktu. Důležitý rozdíl zcela jistě byl mezi barvenou a nebarvenou látkou. Nebarvená látka mohla být mnohem běžnější a zahrnovala přírodní odstíny vlny, jako „šedivou“ (*grár*) a „černou“ (*svartr*).

Ságy někdy zmiňují, že nějaká postava je oděna *í litklæðum*, „v barveném oblečení“.¹ V jiných momentech mají tytéž postavy oblečení určité barvy. Bez takto specifického popisu bychom mohli předpokládat, že postavy ság jsou běžně oděni v nebarveném oblečení. Stejně je tomu v *Sáze o lidech z Eyru* (kap. 20), kde se Thorarin a Arnkel celý den vracejí ke Katlinu domu, když se setkají s Geirríð, která má sobě modrý plášť. Ke Katle se dostane zpráva, že se lidé vracejí a že jeden má barvené oblečení. A zde je zřejmé, že Thorarin a Arnkel jsou navzdory jejich společenskému postavení oděni v nebarveném oblečení, že museli nosit nebarvené oblečení pravidelně a že se očekávalo, že si v tomto ohledu udělá čtenářstvo nebo posluchačstvo stejné závěry jako autor.

Stejný obrázek středověkého oblečení v severských atlantských osadách můžeme spatřovat v archeologických nálezech z Grónska, zejména z Herjólfssnesu ve Východním sídlišti. Když byl na počátku 20. století odkrýván tamější hřbitov, byl nalezen velký soubor vlněného oblečení, které se zachovalo v permafrostu (Nörlund 1924, Østergård 2004). Mnohé kusy z tohoto oblečení, které se datuje od 14. do 15. století, byly tak dobře zachované, až se zdálo, že mohou být stále používány. Stejně jako oblečení v ságách nebyly tyto oděvy barvené; místo toho byla látka běžně utkaná ze dvou kontrastních odstínů přírodně zbarvené vlny. Vazbou je obecně kepr, který je označován kepr 2/2; někdy se užívalo i plátnové vazby.

Archeoložky Penelope Walton Rogers a Else Østergård prokázaly, že vazby uplatněné na oblečení z Herjólfssnesu a jiných grónských nalezištích jsou srovnatelné se zákonnými požadavky na nebarvenou domácí vlnu neboli *vaðmál* ze středověkého islandského zákoníku *Búalög* (Østergård 2004, Walton Rogers 2004). Zdá se, že *vaðmál* byl v průběhu středověku nejběžnějším materiálem na výrobu látky na Islandu a látky z něj vyrobené jsou v ságách občas zmíněné.² Šaty barvené jakoukoli formou barviva byly dražší a zdá se, že nebyly na Islandu obvyklé, ale v pevninské

1 Tento výraz se objevuje v: *Eyrbyggja saga* 20, 40; *Færeyinga saga* 54; *Flóamanna saga* 32; *Gísla saga* 5; *Grettis saga* 52; *Hallfreðar saga* 11, 12; *Heiðarvíga saga* 21; *Hrafnkels saga* 17; *Laxdæla saga* 44, 58; *Njáls saga* 45, 54, 92; *Vatnsdæla saga* 31.

2 Přestože typ látky identifikovaný jako možný *vaðmál* je běžný v archeologii pozdního středověku, existuje velmi málo archeologických důkazů podporujících výskyt této látky v době vikinské.

Skandinávii mohly být používány častěji.³

Ze všech barev zmíněných v ságách stojí nejvýše rudá a zejména modrá. Jane Christine Roscoe ve své nezveřejněné práci o oblečení v ságách poznamenává, že modrá a rudá jsou „nejstálejšími barvami používanými zapisovateli ság, kteří je občasně zmiňují“ (Roscoe 1992, 25). Modrá (*blár*) a rudá (*rauðr*) jsou nepochybně spojeny s barvenou látkou.

Někteří autoři trvali na tom, že barva *blár* ve skutečnosti neoznačuje modře barvenou látku, nýbrž přírodně zbarvenou černou látku. Kirsten Wolf se bude této otázce věnovat v další přednášce tohoto setkání [*The 13th International Saga Conference*], ale dovoluji mi zde jednoduše říci, že ságy jasně a důsledně rozlišují mezi vznešenějším *blár* čili „modrým“ oblečením pouze výše postavených postav a nízkým *svatr* čili „černým“ oblečením, které je občas nošeno otroky nebo je reprezentováno chudým oděvem *kufi*. Že bylo oblečení barvy *blár* chápáno jako barvené, je zřejmé z dříve zmíněné pasáže ze *Ságy o lidech z Eyru* nebo ze *Ságy o Njálovi* (kap. 92); v těchto pasážích jsou Geirríðina modrá *skikkja* a Skarpheðinův modrý *stakkr* popsány jako *litklæði*.

Ve své analýze barveného oblečení z islandských rodových ság Roscoe zjišťuje, že „modrá“ (*blár*) byla nesporně nejčastěji používanou barvou ve spojitosti s oblečením. Modré látky se objevují v poezii poměrně vzácně; básníci se soustřeďují na opravdovou vznešenost, a proto je modrá barva, která naznačuje nevelký majetek, příliš nezajímá.

Druhou nejčastější barvou v ságách je „rudá“ (*rauðr*), ale Roscoe podotýká, že kontext, v němž se nosí rudé oblečení, naznačuje, že mělo mimořádný význam. Zdá se, že rudá barva je zapisovateli ság použita k vyvolání pocitu dokonalosti, jako by se jednalo o mimořádnou a cennou barvu. Rudé oděvy jsou současně často zmíněny jako zdobený předmět; z dvaceti sedmi oděvů, které Roscoe cituje z rodových ság, jsou čtyři nošeny v kombinaci s modrými šaty, čtyři s opasky zdobenými stříbrem, devět se zbrojemi či zbraněmi a zbylé čtyři s jiným zmíněným ošacením (Roscoe 1992, 52, 53). Rudé oblečení se také zdá být indikátorem postavení v poezii, jako například *Druhé písně o Gudrúně* (sloka 19) nebo *Havraní písně (Haraldskvæði)* (sloka 19), kde rudé pláště ve spojení s jinými drahocennými předměty indikuje bohatství a vysoké postavení.

Současná archeologie je schopna částečně osvětlit téma barveného oblečení ve středověké Skandinávii. Třebaže je často obtížné pouhým okem určit původní barvu zachované látky, díky práci Penelope Walton Rogers je testován stále větší počet nalezených látek na chemické stopy zanechané možným barvivem. Na látkách ze skandinávských nalezišť byly nalezeny pozůstatky barviva z borytu barvířského, indiga, lišejníku, mořeny barvířské, svizele, červců, rýtu barvířského a neznámého žlutého barviva přezdívaného „yellow-X“ (Walton 1989a, 1990).

Možná nejvíce překvapujícím faktem, který uvedené této analýzy vyplývá, je značná převaha látek obsahujících stopy indigotinu, aktivní ingredience barviv získávaných z borytu

3 Viz konkrétně *Eyrbyggja saga* 20.

barvířského a indiga; to znamená, že většina skandinávského barveného oblečení byla modrá, stejně jako v ságách. To se zásadně odlišuje od porovnávaných nálezů z Británie a Irska (viz doprovodný handout). S ohledem k těmto informacím Walton Rogers upozornila na dialogickou báseň *Conflictus Ovis et Lini* z 11. století, která popisuje rozdílné oblečení a barvy oblíbené u různých národů (verše 161 – 212). Záliba Skandinávců v modrých a zelených barvivech je také pravděpodobně reflektována v adjektivu „modrozelený“ (*gormglas*), které je použito v souvislosti s vikingskými v irských *Cogadh Gaedhel* (kap. 91).

Ve středověké severní Evropě bylo modré barvivo získáváno z borytu barvířského. Boryt (*Isatis tinctoria*) pochází z jižní Evropy a částečně z Asie a zdá se, že byl ve Skandinávii pěstován od doby římské (Jørgensen 2003, 135). Boryt byl také nalezen v oseberském hrobu zavřený v královnině truhlici (Christensen *et al.* 1992). Při výrobě barviva byly rozdrceny a fermentovány mladé listy a výsledné bezbarvé barvivo bylo rozpuštěno v sudu horkou zásadou, například močí nebo nebo louhem. Vlhké oblečení, vlákna nebo vlna byly v tomto sudu máchány, poté byly vyždímány a vysušeny. Pouze při sušení mohly být šaty obarveny na modrou barvu, která je v ságách označena jako *blár*.

Ačkoli existence složených adjektiv *kolblár* a *hrafnblár* mohou naznačovat, že slovo *blár* vždy označuje velmi tmavou barvu, stejně tak může *kolblár* označovat určitý tmavý odstín *blár*. Pokud se první částice slova *kolblár* chová jako zesilující výraz (stejně jako „pitch“ v anglické spojení „pitch black“), mohlo by se zdát, že tmavé odstíny mohly být chápány jako nejopravdovější odstíny *blár*. Takové pojetí by bylo shodné s procesem barvení látky pomocí borytu, který dokáže barvit světlejší i tmavší odstíny. Hloubka barvy záleží hlavně na síle barvicí lázně, ale tmavších odstínů mohou dosáhnout pouze zkušeni barvíři. Ve středověké Evropě bylo světlejších barev dosahováno opětovným používáním barvicí lázně a byly běžně méně nákladné než intenzivnější tmavé barvy. Nemohu poskytnout pozitivní definici adjektiva *bláhvitr* (*Guðrúnarhvöt* 4, *Hamðismál* 7), ale pravděpodobně se jedná o světlejší odstín modré.

Vědci se dlouhou dobu zabývali faktem, že modré oblečení je v ságách dáváno do souvislosti se zabíjením, a domněnka, že modré oblečení může vyjadřovat vražedné úmysly, se ukázala být lákavou pro mnohé komentátory. Hermann Pálsson píše ve svém úvodu k překladu *Ságy o Hrafnkelovi* vydaného vydavatelstvím Penguin, že „obraz Hrafnkela jedoucího v modrém oblečení nám říká všechno, co potřebujeme vědět o jeho náladě a záměrech, protože modré oblečení v ságách je konvenčně nošeno zabijáky“ (Pálsson 1971, 25), což je zřejmě o to pozoruhodnější, protože tento úvod byl anglickému čtenáři dlouhou dobu znám jako úvod do ság. Tento fakt byl vysvětlován návrhy, že tmavé oblečení bylo zvoleno kvůli lepšímu maskování, že modré oblečení nosí ti s „chladnou hrudí a ponurým srdcem“ (*Ok merkir blár litr kallt brjóst ok grímt hjarta*, *Piðreks saga* 174, Mundt 1971), či že se jednalo čistě o literární zvyklost.

Ale do jaké míry může být tato předpokládaná konvence potvrzena rozbořem ság? Je tu samozřejmě známý případ Hrafnkela, který, jak se zdá, má modré oblečení, kdykoli se chystá zabít. A ještě pádnějším argumentem je Valla-Ljótt, o kterém se píše, že měl dvě tuniky, černou (*svartr*) na každodenní nošení a modrou (*blár*) na zabíjení. Další příklady zabijáků, kteří mají na sobě modré oblečení, by vydaly na působivě dlouhý seznam. Ale význam takového seznamu je sporný, pokud zvážíme fakt, že modré šaty byly nošeny také v situacích, kdy nikdo neměl v úmyslu zabít⁴ a že se zabijáci honosí také jinými barvami než jen modrou. Celkem vzato, tyto dva fakty převažují jakýkoli seznam zabijáků oděných v modrém oblečení.

Zabijáci se odívají do barveného oblečení jiné barvy než modré např. v *Sáze o Njálovi* (kap. 92), kde má Helgi na sobě rudou tuniku a Kári hedvábný kabát, který je prostě popsán jako „barvený“ (je pravděpodobně žlutý; viz. *Ólafs saga kyrra* kap. 1, *gult hár sem silki*), zatímco Skarpheðinovo oblečení je modré.

Nastávající zabijáci v *Sáze o Faeřanech* (kap. 54) mají nespecifikované oblečení a kombinace jejich barveného oblečení a zbraní je zjevně zlověstná. Je to nejen modré oblečení, co nás může varovat na vražedný úmysl. Je dost možné, že hedvábné a rudé oblečení bylo pro ty, kteří si ho mohli dovolit, stejně dobré (ne-li lepší) oblečení k zabíjení.

Ačkoli počet zabijáků oblečených v modrých šatech zdaleka převyšuje počet mužů oblečených v jiných barvách, můžeme vidět, že modrá není barva výhradně vrahů. A protože celkový počet zmínek o modrém oblečení převyšuje počet jiných barev, nemůžeme vyvodit z velkého množství vrahů v modrém oblečení žádný závěr. Modrá prostě byla podle ság nejběžnější barva oblečení, což se přímočaře odráží ve převaze modře barvených látek v archeologii.

Použití modré látky ságovým vrahem je pak jednoduše, jak původně naznačil Ian Maxwell, otázkou výběru nejlepšího oblečení pro určitou práci (Foote 1963). Když je ságová postava oblečena do barveného oblečení, nabízí se, že má v hlavě určitý záměr. Barvené oblečení mohlo být vybráno na svatbu či na sněm. Za vhodné šaty pro cestovatele vracějícího se domů bylo považováno oblečení vyjadřující blahobyt a úspěch, které mělo konotace zahraničního luxusu, stejně jako v *Sáze o lidech z Eyru*, kde se goðimu Snorrimu vysmívají proto, že se vrací domů ve své jednoduché „černé kápi“ (*svartr kápa*, Valtýr Guðmundsson 1893, 196). Někdy mohlo mít odívání barevného oblečení za cíl prosté předvádění, v jiných chvílích se nosí v poněkud vážnějších situacích. To, že si někdo oblékl své nejlepší oblečení na zabití, značí záměrnost činu a jeho důležitost. Připravit někoho o život v sobě zahrnovalo i veřejné doznání činu, které tvoří legální hranici mezi „zabitím“ (*víg*) provedeným veřejně a „vraždou“ (*morðr*) vykonanou v tajnosti nebo pod rouškou noci.

4 Modré oblečení se vyskytuje v mírovém kontextu například v *Rígsþula* 29; *Bjarnar saga Hitdælakappa* 11; *Fóstbræðra saga* 23; *Gísla saga* 12, 20; *Njáls saga* 40. Straubhaar uspořádala dlouhý a reprezentativní seznam výskytů v modrého (*blár*) oblečení v ságách, který odlišuje od obdobného seznamu černého (*svartr*) oblečení (Straubhaar 2005).

Barvené oblečení lze snadno zaznamenat z velké dálky. Je pravda, že když je v ságách zmíněno takové oblečení, často je zpozorováno z dále.⁵ Pro nastávajícího zabijáka je to stěžejní výhoda. Na rozdíl od hypotézy, kterou navrhli někteří zastánci záměrného převlékání vrahů do tmavého oblečení, většina ságových vrahů touží být rozpoznáno. Mohou být zabijáky, ale podle tehdejšího zákona nebyli vrahy.

Pokud se nyní obrátíme k rudě zbarveným látkám v archeologii, nacházíme doklad ságového obrazu rudé barvy jakožto vznešenosti a nádhery. Rudé barvivo bylo obvykle získáváno z mořeny barvířské (*Rubia tinctorum*), která byla pěstována ve Francii a Anglii, nikoli Skandinávii. S mořenou se obchodovalo v devátém století na obchodních stanicích Quentovic a Paříž a mohla být dovážena do Skandinávie za účelem barvení, ale vzácné nálezy mořenou barvené látky byly pravděpodobně dovezeny již jako barvené. Mořenou barvená látka ve skandinávských hrobech je vždy asociována s bohatstvím a importovaným zbožím; všechny příklady pocházejí z kontextu vysokého postavení a nejznámější příklady pocházejí z norského Osebergu a dánského Mammenu. A co více, o rudé látce z Osebergu se obecně soudí, že představuje importovaný přepych (Ingstad 1988), a to samé může platit i u příkladu z Mammenu. Látka z Mammenu je tkána Z/S diamantovým keprem, který byl, na rozdíl od britského a evropského kontextu, ve Skandinávii poměrně neznámý; je to také jediná velice vyšívaná textilie z vikinské Skandinávie a obsahuje motivy připomínající anglický winchesterský style a původ v Anglii, která byla skandinávskou kolonií, je velmi pravděpodobný.

Rudé pláště, kterými se chlubil básníci Haralda Krásnovlasého, byly tedy pravděpodobně vysoce ceněné a luxusní importy (*Haraldskvæði* 19), které byly rozdávány králem jako dar. Obdobně *serki valrauða*, kterou se Knefröðr snaží zlákat Gunnara a Högniho (*Atlakviða* 4), by měla být považována za „cizokrajně rudé košile“.

Mořena za zdá být zvláště oblíbená v Británii, jak je uvedeno v *Conflictus Ovis et Lini* (verše 175–6). Stejně tak můžeme najít textilní doklady v Londýnu a York (viz handout), velké množství mořeny bylo nalezeno v anglo-skandinávských vrstvách v Yorku a fragmenty barevných skvrn potřísněných mořenou byly nalezeny v anglosaském Londýně, Thetfordu, Winchesteru a Canterbury (Walton Rogers 1997, 1999). Převaha mořeny pokračovala také u britských barvených látek pozdějšího středověku. (Walton 1984). Tři pytle mořeny jsou vyobrazené na erbovním znaku londýnských barvířů, zatímco v Norwichi je místo původního raně středověkého obchodu dosud nazýváno Madder Market [Mořenový trh].

V *Sáze o Kormákově* (kap. 12) hlavní hrdina přednáší strofu, která zmiňuje „lišejníkově rudé punčochy“ (*hosu mosrauða*, sloka 38). Lišejníkem barvená látka byla obzvláště běžná ve vikinském Dublinu (viz handout) a ve grónském Narsaqu v období záboru (*landnám*). Mohlo být užito

5 Viz např. *Grettis saga* 52; *Hrafnkels saga* 17; *Njáls saga* 45.

množství druhů lišejníků, ale ve skandinávském světě byl pravděpodobně upřednostňovaný *Lichen tartareus*, v islandštině známý jako *litunarmosi*, „barvicí lišejník“ (Valtýr Guðmundsson 1893) a ve faerštině jako *korkji*, kteréžto slovo bylo pravděpodobně odvozeno ze staroirského *corcur* znamenající „nach“ (Bugge 1911).

Dalším barvivem známým ze skandinávské archeologie je ořešák (*Juglans regia*). Doklad o jeho používání pochází z Hedeby a Osebergu, zatímco americké druhy ořešáků (*J. Cinerea*), které byly dováženy do L'Anse aux Meadows, mohly být také používány k barvení. Ořešák barví do sytě načervenalé hnědi.

Zapisovatelé ság byli uchvázeni oblečením ze „šarlatu“ (*skarlat*). Šarlatové oblečení je často dáváno Island'ánům jako dar na dvorech zahraničních králů. Šarlatová látka, která se objevuje na konci doby vikinské⁶, byla výjimečně luxusní vlněná látka pocházející ze středověké Evropy nebo hedvábná látka z Itálie a Orientu. Soudí se, že tato nová látka byla tkána na horizontálním stavu a že byla zvalchována před nopováním. Je zajímavé že, zatímco mnoho předešlého darovaného oblečení je ságách bylo nošeno dárcem (což zvyšovalo jejich cenu), o darovaném šarlatové oblečení se obvykle říká, že je nově vyrobené. Na rozdíl od ostatních luxusních látek se šarlat zdá být vlněnou látkou s nopovou vazbou a podle všeho se kvalita této vazby zhoršovala s věkem.

I když byl šarlat dostupný v mnoha odstínech, nejčastěji byl barvený do vynikající rudé barvy, díky čemuž získal „šarlat“ svůj dnešní význam. K barvení šarlatu nebyl používán boryt, ale mnohem nákladnější košenila z červců (*Kermes vermilio*). Košenila pochází z vysušených těl druhu hmyzu, který žije na kermesovém dubu (*Quercus coccifera*). Tento vždyzelený dub roste pouze v jižní Evropě; alespoň Plinius věřil, že nejlepší duby pocházely z oblasti dnešního Portugalska, Tunisu a Středního Východu. Ve středověku byl ve Středomoří šlechtěn k výrobě barviva. Ač šarlatová látka nebyla v době vikinské příliš známa, košenila byla identifikována na vikinském hedvábí a mohla být použita na importovaných vlněných látkách; zdá se, že toto barvivo použito na tunice z hrobu v norském Enebø, který pochází z období stěhování národů.

Len se v zemi dochoval hůře než vlna, a když dochoval, je to vždy díky činnosti kovových solí pocházejících z kovových doplňků oblečení, nejčastěji oválných broží. Tyto kovové soli mohou zbarvit látku, ale při rozbořech lněné látky ještě nebyl nalezen doklad o používání barviva. Pokud nebyl len prostě nechávám v přírodní barvě, mohl být běžně vybělený. Bělení mohlo být prováděno zahřátím látky v louhu (roztoku z bukového dřeva) a rozprostřením na slunci. Kvalita vybělené látky mohla variovat, takže když v *Sáze o orknejských jarlech* (kap. 55) jarl Harald dychtí po lněných šatech, které jsou popsány jako „bílé jako sníh“ (*hvítt sem fönn*), jedná se zřejmě o znatelně bělejší látku než má jeho stávající košile a kalhoty. Stejně tak byzantský Leon Diákon v 10. století píše, že košile kyjevského prince Svjatoslava byla zřetelně bělejší než košile mužů v jeho družině.

⁶ Slovo šarlat je poprvé zaznamenáno (jako scarlachen) ve staré horní němčině v prameni *Summarium Heinrici*, který se datuje mezi roky 1007 a 1032 (Munro 1983).

V ságách takové bílé oblečení často značí křesťanskou zbožnost (Roscoe 1992, 88f). Ale v takovém případě určitě zabýváme literární tradicí, podobně jako když má typický hollywoodský muž bílý klobouk. Nelze prokázat, že se pohané záměrně vyhýbali bílému lnu, protože lněné oblečení bylo v době vikinské důležitou součástí mužského a ženského oblečení. Když se v sáze objevuje „lněné oblečení“, je ve skutečnosti bez náboženského příděchu. Myšlenka, že bílé šaty symbolizují zbožnost, je pravděpodobně odvozena od bělosti křtícího roucha. Odkazy, které se nacházejí na runových kamenech a které odkazují na bílé oblečení, představují příklady konverze na smrtelném loži nebo křty odložené na poslední chvíli před smrtí.

Třebaže lněná látka nechytá barvivo tak rychle jako vlna, barvený len se mohl vyskytovat, ale poměrně vzácně. V době Říma znal Plinius modře, červeně a purpurově barvený len a podle Einhardova *De Carolo Magno* nosili Frankové rudé lněné kalhoty barvené košenilou. Některé fragmenty lnu z Birky, které ještě nebyly prozkoumány v laboratoři, byly velmi pravděpodobně barvené. Středověká islandská píseň *Kratší píseň o Sigurdovi* zmiňuje „cizokrajný a krásně barvený len“ (*valarípt vel fáð*, sloka 66), a modrý *serkr*, který má na sobě vznešená Móðir v *Písni o Rígovi* (sloka 29), byl také pravděpodobně vyroben z barveného lnu.

Celkově vzato se zdá, že se obrázek o používaných barvách, jak je vypočten v ságách a písních, v mnohém shoduje s archeologií. Mnohé oblečení bylo ponecháno nebarvené, zejména v atlantských sídlištích, (přesto toto nemusí platit pro první osadníky). To oblečení, které bylo barvené, bylo obvykle modré. Rudé oblečení nebylo běžné a značilo vysoké postavení.

Použitá literatura:

- Bugge, Alexander, 1911, 'Costumes, Jewels and Furniture in Viking Times', *Saga Book VII*.
- Christensen, Arne Emil, Ingstad, Anne Stine and Myhre, Bjørn, 1992, *Oseberg Dronningens Grav*, Oslo.
- Ewing, Thor, 2006, *Viking Clothing*, Stroud
- Foot, Peter, 1963, 'Notes' in George Johnston (trans.) *The Saga of Gisli*, Toronto.
- Geijer, Agnes, 1938, *Die Textilfunde aus den Gräbern (Birka III)*, Stockholm.
- Geijer, Agnes, 1979, 'The Textile Finds from Birka', *Acta Archaeologica L* (also published in Harte and Ponting, 1983).
- Harte, N. B. and Ponting, K. G., (eds.), 1983, *Cloth and Clothing in Medieval Europe: Essays in Memory of Professor E.M. Carus-Wilson*, London.
- Hughes, G. I., 1971, 'A possible saga convention', *English Studies in Africa*, 12.
- Ingstad, Anne Stine, 1988, 'Textiles from Oseberg, Gokstad and Kaupang', in Jørgensen *et al.* (eds.), 1988, *Archaeological Textiles: Report from the 2nd NESAT Symposium 1.-4.V.1984*.
- Iversen, M., 1991, *Mammen. Grav, kunst og samfund i vikingetiden*, Moesgård.
- Jansson, Sven B. F., 1987, *Runes in Sweden*, Stockholm.
- Jenkins, D. (ed.), 2003, *The Cambridge History of Western Textiles*, (2 vols), Cambridge.
- Jørgensen, Lise Bender, 1986, Forhistoriske Textiler i Skandinavien: *Prehistoric Scandinavian Textiles*, Copenhagen.
- Jørgensen, Lise Bender, 2003, 'Scandinavia, AD400—1000', in Jenkins, 2003.
- Jørgensen, Lise Bender and Walton, Penelope, 1986, 'Dyes and fleece types in prehistoric textiles from Scandinavia and Germany', *Journal of Danish Archaeology*, 5.
- Kenward, H. K. and Hall, A. R., 1995, *Biological Evidence from 16-22 Coppergate (The Archaeology of York: The Environment 14/7)*, London.
- Mundt, Marina, 1973, 'Observations on the Influence of *Piðreks saga* on Icelandic saga writing', *Proceedings of the First International Saga Conference, 1971*.
- Munro, John H., 1983, 'The Medieval Scarlet and the Economics of Sartorial Splendour', in Harte and Ponting, 1983.
- Nörlund, Poul, 1924, 'Buried Norsemen at Herjolfsnes: an archaeological and historical study', *Meddelelser om Gronland: Udgivne af Kommissionen for ledelsen af de geologiske og geografiske undersøgelser i Gronland (Bind LXVII)*, Copenhagen.
- Østergård, Else, 2004, *Woven into the Earth*, Århus.
- Pálsson, Hermann, 1971, *Hrafnkel's Saga and other stories*, Harmondsworth.
- Roscoe, Jane Christine, 1992, *The Literary Significance of Clothing in the Icelandic Family Sagas*, MA Thesis, University of Durham.

- Straubhaar, Sandra Ballif, 2005, 'Wrapped in a Blue Mantle: Fashions for Icelandic Slayers?' *Medieval Clothing and Textiles* 1.
- Taylor, G. W., 1989, 'Detection and identification of dyes', in Walton, 1989b.
- Taylor, G. W., 1990, 'Ancient textile dyes', *Chemistry in Britain*.
- Valtýr Guðmundsson, 1893, 'Litklæði', *ANF* 9.
- Walton, Penelope, 1984, 'Dyes on medieval textiles', *Dyes on Historical and Archaeological Textiles*.
- Walton, Penelope, 1989a, 'Dyes of the Viking Age: A summary of recent work', *Dyes in History and Archaeology*, 7.
- Walton, Penelope, 1989b, *Textiles, Cordage and Raw Fibre from 16-22 Coppergate (The Archaeology of York: The Small Finds 17/5)*, London.
- Walton, Penelope, 1990, 'Dyes and wools in Iron Age textiles from Norway and Denmark', *Journal of Danish Archaeology* 7.
- Walton, Penelope, 1991, 'Dyes and wools in textiles from Bjerringhøj (Mammen), Denmark', in Iversen, 1991.
- Walton, Penelope, 1992, 'The dyes', in E. Crowfoot, F. Pritchard, K. Staniland, *Textiles and Clothing: Medieval Finds from Excavations in London, c.1150-c.1450*, London.
- Walton Rogers, Penelope, 1999, 'Identification of dye on Middle Saxon pottery from Christ Church College', *Canterbury's Archaeology 1996-1997 (21st Annual Report of Canterbury Archaeological Trust)*.
- Walton Rogers, Penelope, 2004, 'Fibres and dyes in Norse textiles', in Østergård, 2004.

THOR EWING

Thor Ewing (* 1967) je anglickým historikem, spisovatelem a hudebníkem. Vystudoval angličtinu a středověkou literaturu na Univerzitě v Durhamu. Pracuje jako nezávislý vědec a spisovatel na volné noze. Cílem jeho zájmu je doba vikinská a skotské klany. Zabývá se zejména poezií, folkloristikou a dobovým oblečením. Sepsal několik publikací, mezi nimiž vynikají knihy *Viking Clothing* (2006) a *Gods and Worshippers in the Viking and Germanic World* (2008).